



**KIRKEN OG MENNESKER MED SÆRLIGE BEHOV  
– MENNESKESYN OG TEOLOGI  
LARS NYMARK HEILESEN (RED.)  
EKSISTENSEN, 2018  
161 SIDER**

Anmeldt af Line Rudbeck

Tilbage i 2017 afholdt Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter (FUV) en konference med overskriften »Kirken og mennesker med særlige behov – menneskesyn og teologi«. Konferencens oplæg er efterfølgende blevet samlet til en bogudgivelse med samme titel. Ud over de enkelte oplæg fra konferencen, er bogen krydret med en række personfortællinger om og af målgruppen, der er med til at fastholde læserens blik for, at de teologiske, antropologiske og sociologiske perspektiver, som de enkelte artikler berører, handler om »rigtige mennesker«, om helt konkrete menneskeliv. I en fin lille artikel peger kommunikationsvejleder Emmy Kjeldmann på, hvor vigtig relationen er for al læring og udvikling, noget, som netop understreges i de enkelte personfortællinger. Selvom hendes bidrag til bogen er på ganske få sider, så er det en af de pointer, jeg har fæstnet mig særligt ved. For den pointe udfordrer folkekirkens præste- og personalemæssige normer-

ger. Det er simpelthen nødvendigt, at der er tid til relationsarbejde, hvis mennesker med særlige behov skal føle sig inkluderet i det kirkelige fællesskab. Det svarer også til de erfaringer, jeg her gjort mig i den år-række, hvor jeg var præst på en stor boform ved Skanderborg.

Bogen er en teologisk bog om kirkens fællesskab med mennesker med særlige behov og er et vigtigt bidrag til at fortsætte den positive udvikling, der gennem de seneste årtier har været på området. Bogen præsenterer både teologiske og praktiske overvejelser, som præster og andre kirkelige medarbejdere kan lade sig inspirere af i det daglige arbejde med gudstjenester og kirkelig undervisning af målgruppen

Trods bogens almenyldighed giver den dog først og fremmest et solidt afsæt til, at man i den enkelte kirke kan drøfte spørgsmålet: Hvordan skal og kan vi være en inkluderende kirke? Udgangspunktet hos bogens bidragsydere er nemlig, at

inklusion ikke blot er et signalord i samfundet, men i lige så høj grad et teologisk vilkår. Begrebet inklusion har sit afsæt i et humanistisk menneskesyn, men er dog i lige så høj grad teologisk bibelsk funderet og – som der bliver argumenteret for – kan begrebet hente sin legitimitet i såvel skabelsesteologien som kristologien og ekklesiologien.

Frem til det forrige århundrede har kirken i lighed med det øvrige samfund ikke rigtig vidst, hvad den skulle stille op med de handicappede, og selv op i nyere tid har vi i folkekirkelige sammenhænge nemt ved at glemme den gruppe af befolkningen, som betegnes som »mennesker med særlige behov«. Den problematik berører Lars Nymark Heilesen i sit indledende kapitel, hvor han blandt andet – inspireret af lektor Johannes Nissen – skriver, at en kirke, der ikke har plads til alle, er en handicappet kirke. Måske tænker kirken sig selv som rummelig og inkluderende, men hvis den i lighed med store dele af samfundet medtænker det lille *de* (*de* hjemløse, *de* udviklingshæmmede) om samfundets udsatte, så signalerer den en distance. For at imødegå en sådan distancering, foreslås det, at man i stedet kunne overveje at sige: *vores* hjemløse eller *vores* udviklingshæmmede. Det sprogbrug signalerer medansvar og inklusion. Selvfølgelig handler det ikke blot om ord, men i ligeså høj grad om, at vi som kirke må foretage en teologisk-antropologisk gennemtænkning af, hvad det vil sige at være menneske i Guds skaberværk med handicap som en af horisonterne.

En anden af de horisonter, man kan være menneske inden for, reflekterer

korshærschef Helle Christiansen over i sin artikel. Her argumenterer hun for, at det menneskelige fællesskab i disse år er under angreb og har udviklet sig til et *udenfor-skab*, hvor flere og flere befinder sig, og hvor mulighederne er få. Den udvikling kalder på en modbevægelse i samfundet såvel som i kirken.

Afdelingsleder ved FUV Birgitte Graakjær Hjort spiller på Mark.10,5, når hun giver sin artikel overskriften: »Den, som ikke tager imod Guds rige ligesom den multihandicappede, kommer slet ikke ind i det« - »mennesker med særlige behov som et korrektiv«. I artiklen vender hun udtrykket »særlige behov« til »særlige evner«. Når et menneske eksempelvis mangler et kromosom, er der ikke *alene* tale om en mangel. Der er *også* tale om en særlig personlighed med deraf særlige evner, som er en gevinst ind i menighedens fællesskab. Har man mennesker med »særlige evner« i sin menighed, er jeg sikker på, man vil give hende ret. Ud over den konkrete erfaring, belyser hun også sin påstand ud fra mange forskellige perspektiver, blandt andet Paulus' legems-tanke. Konklusionen er klar: Der er ingen tvivl om, at kirken bliver beriget af og derfor bør rumme mennesker med særlige behov, og alligevel er det, desværre, svært at få til at ske ude i de enkelte kirker og menigheder. Det forhold er en anfægtelse og en vigtig udfordring for kirken i fremtiden: At lade mennesker med særlige behov indgå på lige fod med andre i kirkens fællesskab.

Sognepræst og ph.d.-studerende Karin Braüner Vium Mikkelsen giver i sin artikel først en historisk baggrund for

inklusionsbegrebet og kommer derefter med nogle spændende overvejelser over, hvad inklusionsbegrebet kan betyde i en kirkelig sammenhæng. En af hendes pointer er, at det at høre til, det at være inkluderet handler om at kunne blive savnet, at have et navn og være vedkendt. Hertil peger hun på, at inklusionsarbejde ikke handler om, at kirken skal skabe en masse aktiviteter, som den kan invitere mennesker med særlig behov til at være en del af, men snarere om at sætte farten ned og give den tid og ro, der er nødvendig for at skabe relationer, fællesskaber og venskaber, som til forskel fra aktiviteterne *ikke* stopper ved kirkedøren. Inklusion i en kirkelig sammenhæng må ikke begrænses til kirken som fysisk rum, men må have en sådan form, at den udspiller sig, hvorend den kristne befinder sig. Igen er relationerne altafgørende.

I sin artikel skriver rektor ved FUV og ph.d. Hans Vium Mikkelsen om teologi og menneskesyn, som udfordres af mødet med mennesker med særlige behov. Han starter med at skrive, at artiklen er blevet til på baggrund af et teologisk benspænd, og at de sædvanlige teologiske »greb«, han i sit arbejde som systematisk teolog benytter, ikke umiddelbart har været til stede, ligesom den traditionelle dogmatiske udlægning af, hvad det vil sige at være menneske, synes at komme til kort. Artiklen kræver noget af læseren, og dog er det »sliddet« værd. For artiklen indeholder mange gode og vigtige pointer, og for mig at se er det allermest værdifulde ved den, at den er skrevet. Altså at der er gjort sig grundige systematiske teologiske overvejelser over den udfordring, mennesker

med særlige behov er for den traditionelle teologi og antropologi. I artiklen præsenteres blandt andet fire typologier til brug for en teologisk tydning af handicaps, altså fire forskellige forklaringer på, hvorfor der findes handicappede mennesker. Mikkelsen argumenterer for, at handicaps og begrænsninger er en del af de generelle livsvilkår, som vi mennesker er underlagt, og at der ikke er noget teologisk svar, som rækker ud over tilfældigheden. Det betyder ikke, at der ikke er en teologisk tydning af mennesker med særlige behov, for »vi er alle, handicappede som ikke-handicappede, inddraget i Guds trinitariske bevægelse med skaberværket. Mennesker har ånd; alle mennesker har ånd – også mennesker med særligt behov«.

Tor Ivar Torgauten, specialpræst i den norske kirke lægger i sin artikel om »Ekklesiologi og mennesker med udviklingshemning« ud med at skrive, at den måde kirken har behandlet og behandler mennesker med udviklingshæmning på, afdækker hvilket syn på mennesker, som har været og er rådende i kirkens praksis. Hvis den påstand er sand, så må det være en af kirkens allervigtigste opgaver at stille sig selv spørgsmålet: Hvordan behandler vi mennesker med særlige behov her hos os, og er det virkelig det menneskesyn, vi ønsker, skal gælde her? Det er en både provokerende og inspirerende tanke, som jeg vil tage med mig fra læsningen af denne bog, og som vil ligge i baghovedet på mig, når vi skal tale om bugetter, aktiviteter og øvrige tilbud i den kirke, hvor jeg er præst. Torgauten fremlægger 10 teser, hvorigennem han konkluderer, at mennesker med udviklingshæmning

er en retmæssig og naturlig del af kirkens ordinære fællesskab, og at kirken derfor har en stadig forpligtelse til utrætteligt at arbejde henimod at være en kirke for, med og af alle. Det er en tanke, der er lidt fjern fra vores danske tradition, som Birgitte Gråkjær Hjort blandt andet beklagede i sin artikel. I Norge er man langt længere fremme end vi er i folkekirken med at inkludere mennesker med særlige behov i gudstjenesten, så de deltager helt på lige fod med resten af menigheden.

Stiftspræst Erik Hviid Larsen, der har en datter med Downs syndrom, fortæller i sin fine artikel om, hvordan datteren engang tog ordet i en forsamling af præster, som Hviid Larsen underviste på Løgumkloster og sagde: »I er gode præster«, sagde hun, »og I skal også være gode tjenere. Jesus' korsmærkede hænder vil vel-signe jer.« De flotte ord og dybe tænkning gjorde indtryk. Videre i sin artikel reflek-

terer han blandt andet over, hvad mennesker med særlige behov kan lære os andre, nemlig at troen ikke sidder i hjernen, men i hjertet.

I bogens sidste artikel deler organist Martin L. Hornstrup ud af sin erfaring fra arbejdet med konfirmander med udviklingshæmning, hvor nærvær, det at være kendt, musik og salmesang har en vigtig plads. For når ordene hører op, går musikken i gang.

Der er ingen tvivl om, at bogen er en vigtig stemme og inspiration til at være kirke i fællesskab med mennesker med særlige behov og må derfor anbefales til alle, der arbejder med målgruppen, eller som har mennesker med særlige behov i menigheden eller sognet. Samtidig har bogen så mange generelle betragtninger i forhold til sammentænkning af menneskesyn og teologi, at den kan anbefales bredt.